

Nr 152.

Av herr **Mannerskantz m. fl.**, om anslag till hushållningssällskapen för inköp av stenborrnings- och nyodlingsmaskiner m. m.

Såsom ett av de medel, vilka särskilt äro ägnade att förbättra jordbrukets såväl produktionskraft som räntabilitet, har sedan länge och icke minst under de senaste åren framhållits rationalisering. Vi avse här att beröra ett område av rationaliseringens tekniska sida.

Stora statsbidrag utlämnas årligen till olika förbättringsarbeten och nyodling vid särskilt det mindre jordbruket. Vi hålla nu före, att det icke längre bör gå för sig att dessa anslag användas på ett ur teknisk synpunkt irrationellt sätt, och tänka härvid särskilt på stenröjning och nyodling. Om dessa arbeten kunde bedrivas med moderna metoder, skulle därmed vinnas större valuta för de anslagna beloppen, och fler hektar skulle kunna nyttiggöras än med nu praktiserade system.

För stenröjningen erfordras i första hand pneumatiska borraragregat jämte borrhvässningsapparater. Man kunde eventuellt även tänka sig transportabla motordrivna lyftkranar o. d. Självfallet kunna icke de enskilda jordbrukarna själva anskaffa dylik materiel utan denna måste anskaffas och även drivas av någon lämplig organisation eller annat organ. Vi tro knappast, att maskinhållarföreningar skulle vara lämpliga härför. Däremot ligger det nära till för hushållningssällskapen att stå för en dylik verksamhet. Man har redan börjat prova detta, i det att åtminstone ett hushållningssällskap redan anskaffat aggregat, med vilket man mot viss ersättning verkställer stenborrnings på gårdarna. Ett annat sällskap har fattat beslut att inköpa tvenne aggregat. Emellertid är de flesta hushållningssällskapens ekonomiska ställning sådan, att de icke ha råd vare sig att inköpa maskinerna eller att bekosta någon nämnvärd del av driften.

Vi vilja därför föreslå, att anslag ställas till förfogande åt hushållningssällskapen i de stenrika länen för anskaffande av lämpliga stenborrningsmaskiner och eventuellt annan materiel för stenbrytning.

Säkerligen vore det fördelaktigt att sällskapen även organisera och stå för driften. Man kan därvid tänka sig olika alternativ beträffande den slutliga kostnadsfördelningen, t. ex. antingen att sällskapen med statsbidrag helt bekostade rörelsen och att vederbörande jordbrukare finge motsvarande lägre bidrag eller att jordbrukaren med sitt bidrag får betala självkostnadspris för borrnings. Sannolikt vore det mest rationellt om sällskapens stenröj-

ningstjänst innefattade såväl borring och ammunitionsanskaffning som sprängningsarbetet, medan jordbrukaren svarade för kringgrävning, lyftning och bortforsling av stenen. Han behövde i så fall icke komma i åtnjutande av nämnvärt statsbidrag, ja i många fall kunde statsbidraget inskränka sig till de kostnader sällskapet hade. Med en dylik lämpligt organiserad verksamhet skulle enligt vår mening denna sak kunna bli ordnad så som den tekniska utvecklingen möjliggör.

Samma förhållande föreligger i de trakter av landet, där större nyodlingsverksamhet är påkallad och möjlig, särskilt för utökning av alltför små jordbruks areal, d. v. s. huvudsakligast i Norrland. Numera — och särskilt om handelsvägarna ånyo öppnas — finnes tillgång till särskilda med band monterade traktorer, som äro försedda med jordfräsar, plogar eller andra odlingsredskap och som länge prövats och befunnits mycket effektiva såväl i Sverige som framför allt i Amerika.

Detta har länge varit känt, men vad som saknats är en organisatorisk form för att låta det hela bli allmänt tillämpat. Det bör icke få förekomma, att man vid nyodling av något så när stor areal använder blott flåhacka, spade, andra handredskap eller hästplog o. d. till det stora grovgörat, och detta icke ens om arbetena bedrivs för motverkande av arbetslöshet. Även om så skulle ske, finnes intet skäl, varför icke dagsverkena skola bli så effektiva som möjligt.

Icke minst med hänsyn till en befarad arbetslöshetskris är det nyttigt och nödvändigt, att en rationell ordning för arbetena är förberedd.

Även i fråga om denna verksamhet synas hushållningssällskapen lämpligen kunna svara för organiserandet och följaktligen kunna erhålla statsbidrag för inköp och drift av motoriserade odlingsmaskiner.

Beträffande behovet av anslag kan sägas, att önskvärt vore, att samtliga hushållningssällskap i »stenlänen» finge möjlighet att snart nog kunna hålla minst tvenne borrhaggat i gång.

För närvarande kostar ett aggregat av lämplig storlek inemot 8 000 kr., vartill kommer borrväsningsmaskin, som tills vidare måhända kan betjäna tvenne borrhaggat, vilken maskin kostar ca 2 000 kr. Inköpskostnaden skulle alltså för varje sällskap uppgå till ca 18 000 kr. Åtminstone tio sällskap torde beräknas kunna under nästa budgetår bli färdiga med organisation av verksamhet, varom nu är fråga, varför alltså ca 180 000 kr. skulle erfordras för ändamålet.

Beträffande driftkostnaderna torde dessa, hur än uppdelningen blir mellan sällskapen och jordbrukarna, kunna bestridas ur det under punkt 149: *Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.* anvisade beloppet å 2 000 000 kr. Detsamma torde kunna gälla anskaffande av sprängämnen, om såsom vi förordat även detta ombesörjes av hushållningssällskapen.

Frågan om anskaffande av speciella nyodlingstraktorer för de hushåll-

ningssällskap, där detta är mest aktuellt, ligger måhända något annorlunda till i så måtto, att det är mera ovisst, om under nuvarande förhållanden dylika traktorer kunna anskaffas utöver dem som redan äro i bruk i Norrland.

Då det emellertid kan tänkas inträffa, att förhållandena härutinnan kunna förändras under budgetåret, och det därjämte icke är osannolikt, att enstaka traktorer redan nu kunna köpas, vilja vi föreslå, att anslag anvisas för anskaffande av åtminstone några få maskiner, förslagsvis sex stycken. Huru stora kostnaderna äro för ett fullständigt aggregat är svårt att med säkerhet säga, men ett anslag av $6 \times 20\,000 = 120\,000$ kr. kunde anses lämpligt för att saken skall kunna komma i gång. Tillsammans med ovan förordade anslag till stenborrningsaggregat m. m. äskas sålunda ett anslag av 300 000 kr.

Huru driftkostnaderna för denna verksamhet skola fördelas bör givetvis utredas närmare, men detta kan säkerligen icke kräva så lång tid, att icke arbetet kan komma i gång under budgetåret 1944/45.

Lantbruksstyrelsen, som icke lär vara oförberedd på en verksamhet som här ovan berörts, kan förvisso inom ganska kort tid utarbeta och för Kungl. Maj:t föreslå erforderliga bestämmelser för anslagens begagnande.

Det måste anses vara av stor vikt att såväl stensprängnings- som den maskinella nyodlingsverksamheten i god tid före en eventuell arbetslöshetskris är såväl organisatoriskt som tekniskt utprovad, varförutan någon stor och snabb anpassning med moderna hjälpmedel till ett ändrat arbetsmarknads-läge icke lär kunna komma till stånd.

Härför erfordras emellertid, att man snarast sätter i gång i viss utsträckning, och detta kan svårigen ske, om icke anslag under nästa budgetår ställas till förfogande. Härför erfordras även att Kungl. Maj:t bemyndigas att efter utredning och eventuellt vissa experiment utfärda erforderliga bestämmelser i frågan.

Ovan föreslagna anordning med ett särskilt anslag till maskininköp och med möjlighet att disponera medel till driften ur 2-miljonersanslaget synes oss ur budgetteknisk och i övrigt organisatorisk synpunkt lämpligast, i varje fall i ett senare skede.

Emellertid kan man såsom en begynnelseform även tänka sig, att möjlighet bereddeshushållningssällskapen att anlita jordbrukets maskinlänefond för finansiering av inköpen. Ränta och amortering måste i så fall ingå i driftkostnaderna, varigenom högre ersättning för arbetet måste uttagas av jordbrukarna, vilka i så fall måste utfå högre statsbidrag än vad som skulle vara fallet om statsmedel direkt utginge till maskinanskaffningen.

Med nuvarande bestämmelser för maskinlänefonden torde det icke vara möjligt att anlita densamma på sätt här föreslagits, varför viss ändring bör komma till stånd. Däremot synes det icke nödvändigt, att ytterligare medel anvisas till fonden, vars ställning enligt kapitalbudgeten (Bil. 7, p. 10) är ganska god.

Vi hemställa alltså,

att riksdagen måtte besluta

dels att för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 300 000 kr. att disponeras av hushållningssällskap för inköp av stenborrnings- och nyodlingsmaskiner,

dels att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser för anslagens användning samt

dels att medel må disponeras av anslaget under punkt 149: *Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.* till driftkostnader för ovannämnda maskiner samt till inköp av sprängämnen i den utsträckning Kungl. Maj:t må besluta,

eller att Kungl. Maj:t bemyndigas vidtaga sådan ändring i bestämmelserna för statens maskinlänefond att hushållningssällskap därur kunna erhålla lån för anskaffning av maskiner för stenröjning och nyodling.

Stockholm den 21 januari 1944.

Axel Mannerskantz.

Carl Beck-Friis.

Lennart Bondeson.

Josef Hagman.
